

Η διεθνής οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην κυπριακή οικονομία

Ομιλία Αθανάσιου Ορφανίδη, Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου,
στην εκδήλωση του ΕΒΕ Λάρνακας

Λάρνακα, 11 Δεκεμβρίου 2008

Σήμερα η παγκόσμια οικονομία πλήττεται από μια χρηματοοικονομική κρίση εκτεταμένων διαστάσεων, από την οποία, αναπόφευκτα, επηρεάζεται και η δική μας χώρα. Με την ευκαιρία που μου δίνετε απόψε με την ευγενική σας πρόσκληση να μιλήσω στην αποψινή εκδήλωση του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Λάρνακας, θα κάνω μια σύντομη ανάλυση της αρνητικής αυτής οικονομικής συγκυρίας καθώς και των πιθανών της επιδράσεων στην κυπριακή οικονομία. Θα αναφερθώ επίσης στις προβλέψεις διαφόρων οργανισμών για την οικονομία στη ζώνη του ευρώ και τις προβλέψεις της ΚΤΚ για το ρυθμό ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας. Πριν προχωρήσω όμως, θα ήθελα να σημειώσω ότι οι απόψεις μου δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις των συναδέλφων μου στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Διανύουμε, λοιπόν μια εξαιρετικά κρίσιμη οικονομική φάση στη διεθνή οικονομία, με τους ρυθμούς της οικονομικής δραστηριότητας να επιβραδύνονται ή να μειώνονται, τις χρηματιστηριακές αξίες να κλυδωνίζονται, με την αβεβαιότητα στις χρηματοπιστωτικές αγορές να συνεχίζεται. Παράλληλα, ο πληθωρισμός είχε αυξηθεί επικίνδυνα σε πολλές χώρες στο πρώτο μισό του χρόνου και μόλις τους τελευταίους μήνες άρχισε να υποχωρεί σε επίπεδα που προβλέπονται να συνάδουν με την υγιή μακροοικονομική ανάπτυξη. Πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός πως δυστυχώς δημιουργήθηκε φαύλος κύκλος μεταξύ των αναταραχών στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και της μείωσης στην πραγματική οικονομική δραστηριότητα και η εξέλιξη αυτή επιβάλλει αποφασιστικούς χειρισμούς μακροοικονομικής πολιτικής.

Η βασική αιτία της κρίσης που προανέφερα ήταν η διαδεδομένη υποεκτίμηση των επενδυτικών κινδύνων και της έκτασής τους, στην οποία διάφοροι χρηματοοικονομικοί παράγοντες αφέθηκαν εκτεθειμένοι. Πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρξαν προειδοποιήσεις για το συστημικό κίνδυνο που είχε δημιουργηθεί. Για παράδειγμα εκθέσεις για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και άλλους οργανισμούς είχαν αναλύσει τα τρωτά σημεία της χρηματοοικονομικής αγοράς και τις αναδυόμενες αδυναμίες. Μέχρι τα μέσα του 2007, μια σειρά από παράγοντες οδήγησαν

στο διαχωρισμό αυτών που αναλάμβαναν τους κινδύνους και αυτών που τους διαχειρίζονταν. Οι επενδυτές υπέθεταν ότι θα γίνεται σωστή αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων, χωρίς όμως να έχουν καμία εγγύηση γι' αυτό. Έδειξαν μεγαλύτερη από ότι θα έπρεπε εμπιστοσύνη στην ικανότητα των οργανισμών αξιολόγησης των κινδύνων. Ορισμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ανέλαβαν υπέρμετρους κινδύνους και εκ των υστέρων φάνηκε πως η εποπτεία τους ήταν ανεπαρκής. Με την έναρξη της αναταραχής τον Αύγουστο του 2007 έγινε σταδιακά αντιληπτή η έκταση των προβλημάτων, ενώ η απώλεια εμπιστοσύνης που σημειώθηκε κατά τα μέσα Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους έδειξε πως μεγάλα ιδρύματα βρίσκονταν κάτω από έντονη πίεση, με σοβαρούς κινδύνους για τη βιωσιμότητα του διεθνούς συστήματος και την υγιή συνέχιση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Οι χρηματαγορές ουσιαστικά παρέλυσαν την περίοδο Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου 2008, όταν η κρίση έφθασε στο αποκορύφωμά της. Τα επιτόκια στη διατραπεζική αγορά έφθασαν σε πρωτόγνωρα επίπεδα λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Οι συνθήκες αυτές οδήγησαν κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες και διεθνείς οργανισμούς σε μια διεθνώς συντονισμένη προσπάθεια προς αντιμετώπιση του προβλήματος και έγιναν σημαντικά βήματα για την αποφυγή περαιτέρω επιδείνωσης της κατάστασης. Το γεγονός αυτό κατέδειξε την αξία της στενής συνεργασίας, σε διεθνές και τοπικό επίπεδο, μεταξύ όλων των θεσμικών οργάνων που εκπροσωπούν τους φορείς που εμπλέκονται ή επηρεάζονται σε περιόδους τέτοιων αναταραχών. Χωρίς το συντονισμό αυτό σε διεθνές επίπεδο, η έξοδος από την κρίση και η όσο το δυνατό γρηγορότερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας δεν μπορεί να επιτευχθεί.

Μέσα στα πλαίσια των συντονισμένων προσπαθειών για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, αποφασίστηκε, μεταξύ άλλων, μείωση των επιτοκίων διεθνώς, καθώς και μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών τόσο από την ΕΚΤ όσο και από τις άλλες μεγάλες κεντρικές τράπεζες. Όλες αυτές οι ενέργειες είχαν ως κύριο στόχο την επιστροφή των αγορών στην ομαλότητα το συντομότερο δυνατό και την απάβλυνση των επιπτώσεων στην πραγματική οικονομία.

Ειδικότερα, η ΕΚΤ, από τον Οκτώβριο μέχρι σήμερα, προχώρησε στη μείωση των βασικών της επιτοκίων κατά 175 μ.β., λαμβάνοντας κυρίως υπόψη την υποχώρηση των πληθωριστικών πιέσεων και προσδοκίων που καταγράφηκε στη ζώνη του ευρώ. Σημειώνω ότι η μείωση κατά 50 μ.β. στις 8 Οκτωβρίου έγινε με ένα πρωτοφανή για τα ιστορικά δεδομένα συντονισμό μεταξύ διαφόρων κεντρικών τραπεζών, και, συγκεκριμένα, της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ, της Τράπεζας της Αγγλίας, της Εθνικής Τράπεζας της Ελβετίας, της Τράπεζας του Καναδά και της Κεντρικής Τράπεζας της Σουηδίας. Επίσης, στην προσπάθεια για αντιμετώπιση της κρίσης, η ΕΚΤ υιοθέτησε καινούρια μέτρα

στο πλαίσιο της εφαρμογής της νομισματικής της πολιτικής. Συγκεκριμένα, η ΕΚΤ προέβη στη διεύρυνση της βάσης των αποδεκτών στοιχείων για ασφάλεια για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, προχώρησε στη διεξαγωγή περισσότερων πιο μακροπρόθεσμων πράξεων αναχρηματοδότησης, διεύρυνε τον αριθμό των αποδεκτών αντισυμβαλλομένων για τις πράξεις εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας, και, τέλος, προέβη σε παροχή ρευστότητας σε δολάρια και ελβετικά φράγκα, σε συνεργασία με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ και την Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας, αντίστοιχα. Οι ενέργειες αυτές απέτρεψαν την επιδείνωση της κατάστασης στο χρηματοοικονομικό σύστημα στη ζώνη του ευρώ και διεθνώς.

Την περασμένη εβδομάδα, στις 4 Δεκεμβρίου, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ μείωσε το βασικό της επιτόκιο κατά 75 μ.β, στο 2,5%. Σε συνάρτηση με τις προηγούμενες δυο πρόσφατες μειώσεις κατά 50 μ.β, στις 8 Οκτωβρίου και 6 Νοεμβρίου, ορισμένοι αναλυτές έχουν εγείρει το ερώτημα κατά πόσο το περιθώριο για περαιτέρω νομισματική επέκταση από το Διοικητικό Συμβούλιο είναι πλέον πιο περιορισμένο. Παρόμοια ερωτήματα εγείρονται και για άλλες κεντρικές τράπεζες, για παράδειγμα την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ, όπου το επίσημο επιτόκιο είναι τώρα στο 1% και για την Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας, η οποία αποφάσισε σήμερα να χαμηλώσει το διατραπεζικό επιτόκιο αναφοράς (Libor) τριών μηνών κατά 50 μ.β στο επίπεδο μεταξύ 0 - 1%. Γίνεται αναφορά στο γεγονός ότι πολύ βραχυπρόθεσμα ονομαστικά επιτόκια, για παράδειγμα, το ημερήσιο επιτόκιο στη διατραπεζική αγορά, έχει κατώτερο όριο το μηδέν. Συνεπώς, το επιχείρημα είναι ότι υπάρχει περιορισμός στα εφόδια που έχει η νομισματική πολιτική στο οπλοστάσιό της, όταν το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο φτάσει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Θα ήθελα να διευκρινίσω ότι η άποψη πως η νομισματική πολιτική γίνεται αναποτελεσματική και δεν μπορεί να προσφέρει περαιτέρω επεκτατική ώθηση όταν το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο φτάσει στο μηδέν ή σε πολύ χαμηλό επίπεδο, είναι λανθασμένη. Μηδενικά επίπεδα βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δεν αποτελούν περιοριστικό εμπόδιο για την περαιτέρω νομισματική επέκταση αν αυτό κριθεί αναγκαίο. Και αυτό γιατί μια κεντρική τράπεζα, ως εκδοτική αρχή, δεν έχει περιορισμό στη δυνατότητα έκδοσης χρήματος μέσω της επέκτασης του ισολογισμού της. Με αυτό τον τρόπο η κεντρική τράπεζα εξακολουθεί να έχει θετική επίδραση σε ονομαστικές αξίες και να επηρεάζει επιτόκια πιο μακροπρόθεσμης βάσης, ακόμα και όταν το ημερήσιο επιτόκιο μένει αμετάβλητο. Βέβαια, η νομισματική πολιτική είναι πιο πολύπλοκη και δύσκολη σε περιπτώσεις όπου τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια είναι ήδη πολύ χαμηλά. Το γεγονός αυτό, όμως, δεν περιορίζει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής.

Αναπόφευκτα, οι επιδράσεις της οικονομικής αναταραχής στην πραγματική οικονομία της ζώνης του ευρώ και παγκόσμια έχουν ήδη αρχίσει να καταγράφονται εντονότερες και για

το λόγο αυτό οι διεθνείς οργανισμοί αναθεωρούν δραματικά προς τα κάτω τις προβλέψεις τους για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις προβλέψεις του περασμένου Νοεμβρίου του ΔΝΤ το ΑΕΠ κατά το 2009 αναμένεται να συρρικνωθεί κατά 0,7% στις ΗΠΑ και 1,3% στο Ηνωμένο Βασίλειο. Για τη ζώνη του ευρώ, σύμφωνα με τις προβλέψεις που δημοσίευσε την περασμένη εβδομάδα η ΕΚΤ, το ΑΕΠ αναμένεται να συρρικνωθεί κατά 0,5% (μεταβολή ρυθμού ανάπτυξης μεταξύ του -1% και 0%) σε σύγκριση με την πρόβλεψη του Σεπτεμβρίου που προέβλεπε μια αύξηση γύρω στο 1,2%. Σε ότι αφορά τον πληθωρισμό, η ΕΚΤ αναμένει ότι για τη ζώνη του ευρώ θα κυμανθεί γύρω στο 1,4% το 2009 σε σύγκριση με την πρόβλεψη του Σεπτεμβρίου που προέβλεπε πληθωρισμό γύρω στο 2,4%. Η σημαντική επιβράδυνση του πληθωρισμού που προβλέπεται για το 2009 οφείλεται κυρίως στη μείωση των τιμών του πετρελαίου που ξεκίνησε από τον Ιούλιο του 2008. Όντως, εξ αιτίας αυτής της μείωσης, είναι δυνατό να παρατηρηθεί για ορισμένους μήνες του 2009 το φαινόμενο του αποπληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ. Αν το φαινόμενο αυτό παρατηρηθεί θα είναι παροδικό και θα οφείλεται αποκλειστικά στη διακύμανση των τιμών του πετρελαίου και άλλων βασικών αγαθών. Εξάλλου, άκρως σημαντικό θεωρείται το γεγονός ότι οι μακροπρόθεσμες προσδοκίες για τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ (όπως υπολογίζονται από σχετικές έρευνες αντιλήψεων) εξακολουθούν να κυμαίνονται κοντά στο 2% και να συνάδουν με τον ποσοτικό ορισμό της ΕΚΤ για τη σταθερότητα των τιμών (πληθωρισμός λίγο πιο κάτω από το 2%). Αυτό αντικατοπτρίζεται και στο γεγονός ότι ο δομικός πληθωρισμός, από τον οποίο εξαιρούνται οι αστάθμητοι εξωγενείς παράγοντες όπως οι τιμές του πετρελαίου, παρέμεινε και προβλέπεται να παραμείνει σχετικά σταθερός και κατά το 2009.

Όσον αφορά την οικονομία της δικής μας χώρας, ο βαθμός επιδείνωσης των αρνητικών εξελίξεων και η επέκταση των επιπτώσεων της κρίσης σε διάφορους τομείς, όπως ο τουρισμός και οι κατασκευές, θα εξαρτηθεί από τη συνέχιση ή όχι της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης, το βαθμό επηρεασμού της πραγματικής οικονομίας στη ζώνη του ευρώ, το βαθμό απόδοσης των συντονισμένων μέτρων που λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και παγκοσμίως και την προληπτική θωράκιση της δικής μας οικονομίας με τα κατάλληλα μέτρα. Πρέπει να έχουμε όμως κατά νουν ότι, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, είναι αδύνατο η οικονομία μιας οποιασδήποτε χώρας να παραμείνει αλώβητη από αναταραχές της έκτασης που βιώνουμε σήμερα. Ιδιαίτερα, αν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι η κυπριακή οικονομική δραστηριότητα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εξωτερική ζήτηση. Από την άλλη, βέβαια, δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις για την Κύπρο θα είναι εξαιρετικά ηπιότερες από τις επιπτώσεις που θα είχαμε με τη μικρή και ανοικτή οικονομία αν δεν είχαμε ενταχθεί στη ζώνη του ευρώ. Να υπενθυμίσω πως σε πολλές χώρες της ΕΕ που δεν ανήκουν στη ζώνη

του ευρώ και έχουν πληγεί καίρια από την κρίση έχει αρχίσει δημόσια συζήτηση για την ανάγκη ένταξής τους στη ζώνη του ευρώ. Σε μερικές από αυτές τις χώρες δανειστικά επιτόκια είναι αυτή τη στιγμή αρκετά ψηλότερα από αυτά που επικρατούν στη Κύπρο και σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Σε αρκετές χώρες η αξία του εθνικού νομίσματος έχει υποστεί σημαντικές πιέσεις και μερικά νομίσματά έχουν χάσει σημαντικό μέρος της αξίας τους έναντι του ευρώ. Παρόμοια συζήτηση για υιοθέτηση του ευρώ έχει αρχίσει και στην Ισλανδία, που κτυπήθηκε καίρια από την κρίση και η οποία επιθυμεί πλέον να ενταχθεί στην ΕΕ για να μπορέσει επίσης να ενταχθεί και στη ζώνη του ευρώ.

Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα ως αυτή την στιγμή, οι εκτιμήσεις της ΚΤΚ είναι ότι θα καταγραφεί σημαντική επιβράδυνση στο πραγματικό ΑΕΠ της χώρας μας το 2009, με το ρυθμό μεγέθυνσης να κυμαίνεται γύρω στο 2%. Τονίζω, όμως, ότι, στην παρούσα κατάσταση, ο βαθμός αβεβαιότητας είναι πολύ μεγάλος και γι' αυτό το λόγο διάφοροι αναλυτές προβαίνουν σε διαφορετικά σενάρια ανάπτυξης. Πιο αισιόδοξα σενάρια ανάπτυξης δεν αποκλείονται. Πρέπει όμως να έχουμε υπόψη μας και ενδεχόμενα σενάρια κάτω του 2% σε περίπτωση που ενταθεί η διεθνής ύφεση και επηρεαστεί ακόμα πιο σημαντικά ο κατασκευαστικός τομέας και ο τουρισμός στην Κύπρο. Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας προβλέπεται, σύμφωνα με το κεντρικό σενάριο, να αρχίσει το 2010, χωρίς να αποκλείεται παράταση της ύφεσης σε περίπτωση εντονότερης από ότι αναμένεται σήμερα, παγκόσμιας οικονομικής επιβράδυνσης.

Βέβαια, παρόλο που η επιβράδυνση της κυπριακής οικονομίας, σήμερα αντικατοπτρίζει ως ένα βαθμό τις επιδράσεις από τις αρνητικές διεθνείς οικονομικές εξελίξεις, εντούτοις, η υπερθέρμανση που παρατηρήθηκε τα τελευταία ένα με δυο χρόνια και οι συνεπακόλουθες οικονομικές ανισορροπίες που δημιουργήθηκαν, όπως ο υπέρμετρος δανεισμός, η υπερκατανάλωση, ο ψηλός πληθωρισμός, η διεύρυνση του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και η υπέρμετρη δραστηριότητα στις κατασκευές, δεν θα μπορούσαν να είναι διατηρήσιμες, ακόμα και χωρίς τον αρνητικό αντίκτυπο της διεθνούς χρηματοοικονομικής επιδείνωσης. Να υπενθυμίσω για παράδειγμα στο σημείο αυτό ότι η Κεντρική Τράπεζα έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου, τουλάχιστον από τον Ιούλιο του 2007, για τον υπέρμετρα ψηλό ρυθμό αύξησης του δανεισμού. Αυτό έγινε επειδή ανησυχούσαμε ότι αυτός ο μη διατηρήσιμος ρυθμός αύξησης θα οδηγούσε και στην αύξηση των καινούριων διαθέσιμων προς πώληση μονάδων, τα οποία τελικά θα δημιουργούσαν ένα επικίνδυνο πλεόνασμα που δεν θα μπορούσε, ενδεχόμενα, να απορροφηθεί από την υφιστάμενη εσωτερική και εξωτερική ζήτηση. Ιδιαίτερα σήμερα, με την ύφεση που παρατηρείται στις οικονομίες του Ηνωμένου Βασιλείου και άλλες χώρες, η εξωτερική ζήτηση φαίνεται να έχει μειωθεί σημαντικά. Μάλιστα, η μείωση αυτή τη στιγμή ίσως να είναι μεγαλύτερη από αυτή για την οποία η Κεντρική Τράπεζα προειδοποιούσε.

Επαναλαμβάνω, όμως, ότι και χωρίς τη διεθνή ύφεση, ο ρυθμός ανέγερσης νέων ακινήτων, όπως και οι γρήγορες αυξήσεις των τιμών τους, δεν ήταν διατηρήσιμος και αναπόφευκτα σε κάποιο στάδιο θα έπρεπε να αναμένουμε διόρθωση των ανισορροπιών που δημιουργήθηκαν στην αγορά αυτή.

Με βάση τα δεδομένα αυτά, μια ήπια διορθωτική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας με συνεπακόλουθη σμίκρυνση των προαναφερθέντων ανισορροπιών δεν πρέπει να θεωρηθεί ως αρνητική για την οικονομία μας. Με συνετά μέτρα θα διατηρήσουμε την αιεφόρο ανάπτυξη περιορίζοντας τις πληθωριστικές πιέσεις και τις μη διατηρήσιμες ελλειμματικές καταστάσεις που επιβαρύνουν τις νεότερες γενιές και τα ασθενέστερα στρώματα του λαού.

Θέλω, όμως, ταυτόχρονα να υπογραμμίσω πως σε περίπτωση επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης λόγω της διεθνούς ύφεσης, η υλοποίηση συγκεκριμένων και προσεκτικά σχεδιασμένων μέτρων για μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης είναι θεμιτή. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να τονίσω πως έμφαση θα πρέπει να δοθεί στα αναπτυξιακά έργα που θα αποφέρουν τη μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία στην οικονομία και που θα αυξάνουν την παραγωγικότητα των κυπριακών επιχειρήσεων. Ας μην ξεχνάμε ότι οι αρνητικές συνέπειες των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων, που οι κυπριακές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν και που μέχρι σήμερα συγκαλύπτονταν ως ένα βαθμό από τους υψηλούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, αρχίζουν να αναδύονται εντονότερα στην επιφάνεια. Σε μια περίοδο μειωμένης ζήτησης, αυξημένου ανταγωνισμού και δυσκολότερου δανεισμού, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα μπορεί να επιφέρει πλήγμα στις κυπριακές επιχειρήσεις, οι οποίες βασίζονται στη διεθνή ζήτηση, δείχνουν υψηλές αντιστάσεις στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών και έχουν γενικά σκληρωτικές δομές. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το εργατικό κόστος των επιχειρήσεων στην Κύπρο το πρώτο εξάμηνο του 2008 αυξήθηκε κατά 5,9%, ξεπερνώντας την αντίστοιχη αύξηση του εργατικού κόστους στην ευρωζώνη (3,1%) κατά 2,8 ποσοστιαίες μονάδες. Η αύξηση της παραγωγικότητας, αν και εξακολουθεί να βρίσκεται πιο πάνω από την αντίστοιχη αύξηση στη ζώνη του ευρώ, εντούτοις, δεν είναι αρκετή για να καλύψει το χάσμα της διαφοράς στο εργατικό κόστος. Συνοπτικά, η ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας έχει μειωθεί τον τελευταίο χρόνο και αυτό πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα τώρα λόγω του ότι το νόμισμά μας είναι πλέον κοινό με όλες τις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Μέτρα που αυξάνουν την παραγωγικότητα, όπως η υιοθέτηση καινοτομιών και νέας τεχνολογίας πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα για τον επιχειρηματικό κόσμο και την κυβέρνηση. Περαιτέρω πρόοδος μπορεί επίσης να επιτευχθεί με την απλοποίηση διαδικασιών του δημοσίου που έχουν να κάνουν με τις επιχειρήσεις και τη μείωση της γραφειοκρατίας.

Τα όποια μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της κρίσης πρέπει να είναι σχεδιασμένα προσεκτικά γιατί λανθασμένες αντιδράσεις ενδεχόμενα να επιδεινώσουν τις μακροπρόθεσμες προοπτικές της οικονομίας και να διαβρώσουν περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα των κυπριακών επιχειρήσεων. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, οφείλουμε να παρουσιάζουμε την πραγματικότητα και τις εκτιμήσεις μας χωρίς ωραιοποιήσεις αλλά ούτε και κινδυνολογίες. Αυτό που προέχει είναι η κατανόηση των επιπτώσεων της κρίσης και η συστράτευση όλων για το ξεπέρασμά της.

Όσον αφορά τον τραπεζικό μας τομέα, παρά την αναταραχή που έπληξε συθέμελα τον εν λόγω τομέα διεθνώς και σε αντίθεση με τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν σε αρκετές άλλες χώρες συμπεριλαμβανομένων και χωρών στη ζώνη του ευρώ, εξακολουθώ να διαπιστώνω πως παραμένει υγιής και ισχυρός. Η καλή κατάσταση του τραπεζικού συστήματος αντικατοπτρίζει πρωταρχικά την ορθότητα διαχρονικά της εποπτικής πολιτικής της ΚΤΚ. Το ότι οι κυπριακές τράπεζες δεν έχουν εκτεθεί ούτε σε κινδύνους έλλειψης ρευστότητας ούτε σε υπέρμετρους επενδυτικούς κινδύνους οφείλεται στο εποπτικό πλαίσιο της ΚΤΚ, που αν και κατά καιρούς θεωρήθηκε αυστηρό, εντούτοις λειτούργησε σαν ασπίδα προστασίας του τραπεζικού μας συστήματος.

Όμως, η διεθνής αναταραχή, ιδιαίτερα μετά το αποκορύφωμά της το Σεπτέμβριο και Οκτώβριο έχει αναπόφευκτα επηρεάσει τις συνθήκες δανεισμού και στην Κύπρο. Όπως και σε πολλές άλλες χώρες, καταθετικά και δανειστικά επιτόκια αυξήθηκαν σημαντικά, μαζί με το διατραπεζικό επιτόκιο Euribor, το οποίο αποτελεί επιτόκιο αναφοράς σε πολλά δάνεια και καταθέσεις. Αυτές οι αυξήσεις των επιτοκίων όμως, προβλέπεται ότι θα ανατραπούν σταδιακά, όπως διαφαίνεται ήδη από την συνεχιζόμενη μείωση των επιτοκίων Euribor. Οι δραστικές και αποφασιστικές κινήσεις των κεντρικών τραπεζών που ανέφερα πιο πάνω συνέβαλαν αποφασιστικά σε αυτή την πορεία ομαλοποίησης. Θεωρώ περιττό να τονίσω πως στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ παρακολουθούμε στενά τις μακροοικονομικές εξελίξεις και είμαστε πάντα έτοιμοι για λήψη περαιτέρω μέτρων όποτε αυτό κριθεί θεμιτό.

Καταληκτικά, θα έλεγα πως η μεγάλη χρηματοοικονομική κρίση έδωσε κάποιο σημαντικό δίδαγμα στους εμπλεκόμενους φορείς και κυβερνήσεις: το ότι χωρίς συντονισμό και χωρίς στενή συνεργασία, καμία χώρα από μόνη της δεν μπορεί να ανταπεξέλθει από τις συνέπειες μιας τέτοιας διεθνούς κρίσης. Οι κυβερνήσεις των χωρών της ζώνης του ευρώ αντιλήφθηκαν την πραγματικότητα αυτή και σε στενή συνεργασία με την ΕΚΤ πήραν και παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για την όσο το δυνατό ταχύτερη έξοδο από την οικονομική αστάθεια. Ιδιαίτερο δίδαγμα για την Κύπρο αποτελεί το γεγονός ότι λόγω της υιοθέτησης του ευρώ, τα χειρότερα για τη χώρα μας, όσον αφορά τη διεθνή οικονομική κρίση, έχουν

αποφευχθεί. Βέβαια, οι κραδασμοί μιας τέτοιας αναταραχής δεν μπορούν να μας αφήσουν εντελώς ανέγγιχτους. Με σύνεση, όμως, και κατάλληλο προγραμματισμό, καθώς και με σαφή καθορισμό προτεραιοτήτων, η χώρα μας έχει τις δυνατότητες να εξεύρει τις κατάλληλες λύσεις για επάνοδο στην οικονομική ομαλότητα.